

Czernik, zamiast Trynku – Trynkę (ss. 125, 227 i in.). Dziwne, że gliwickie bądź co bądź wydawnictwo tych błędów nie wychwytyło. Nie wiadomo dlaczego pojawiło się takie nie przetłumaczone zdanie jak *So eine świnia* (s. 155). Przetłumaczone jest nazwisko Konjetzny na Konieczny (s. 81), Podmanitzki na Podmanicki, ale księżęta Pszczyńscy pozostali Plessami (s. 56).

Najwięcej nieścisłości w tłumaczeniu (aczkolwiek nieznana jest polskiemu czytelnikowi wersja niemiecka) zawiera *Opis pewnej prowincji*. Książka, która ukazała się w ramach Biblioteki im. S. Vincenza. W tym przypadku tłumacz kompletnie pogubił się i na jednej stronie występują Gliwice obok Gleiwitz (s. 19). Wiele nazw miejscowości pozostaje nie przetłumaczone, chociaż czasami pojawia się też ich polskie brzmienie. Na str. 18 jest Pitschen i Hohenlinden zamiast Buczyny i Łagiewnik, ale za to na str. 24 jest przypis wyjaśniający, że Pless znaczy Pszczyna. Tak jak w przypadku tłumaczki *Pierwszej polki*, tłumacz tej pracy nie sięgnął do żadnego z dostępnych słowników nazw i w rezultacie na str. 21 figuruje Proszków a nie Prószków, Rudzieniec a nie Rudziniec, Schodnia zamiast Starej Schodni, Bielsko zamiast Bielic, Broslawice zamiast Zbrostławic, Tworog a nie Tworóg, Potempa a nie Potępa, Dziadowice a nie Sitowice, Bocanowice a nie Bodzanowice, Gwoździan zamiast Gwoździany i nie przetłumaczony Patschkau (Paczków). Źle też zostały przetłumaczone Rudy Raciborskie jako Ruda Raciborska (s. 168). Natomiast skandalem jest błędne przetłumaczenie nazwiska przedwojennego wojewody śląskiego M. Grażyńskiego, który pojawił się jako Graczyński (s. 29). Podobnie jak wychowanka Godulli, Joanna Gryzik przemieniła się w Johannę Gryczik (s. 35). Tłumacz mylił się też kiedy usiłował przetłumaczyć z niemieckiego gwarowe określenia. Mamy więc *wschistkojedno* zamiast wszystko jeno, *brilloka* zamiast brylorza (okularnika), *kutzen* zamiast kucać (kaszelec), *pszynco* zamiast psińco (nic). Również odezwał się brak znajomości Gliwic, nie Oberwall a Niederwallstrasse łączy się z Młyńską (s. 167), a Haus Oberschlesien stoi przy ulicy Zwycięstwa (dawniej Wilhelmstrasse) a nie Dolna Wieś (s. 20). Takie przeinaczenie mogło pojawić się u H. Bienka, ale tłumacz lub wydawca powinien dodać wyjaśnienie. Jedną rzecz trzeba przyznać temu przekładowi. Mimo rozlicznych nieścisłości, tłumacz starał się podać w przypisach pewne dodatkowe informacje o osobach, które wspominał H. Bienek.

Rozumiem doskonale, że dla wielu czytelników prozy H. Bienka istotna jest głównie fabuła, ale jak już tu wspominałam kilkakrotnie są te książki też źródłem informacji historycznych, a socjologom dostarczają wiedzy o korzeniach grupy, którą badają. Stąd wszelkie niedociągnięcia translatorskie są szczególnie niekorzystne, bo wypaczają obraz tej społeczności. Widać na tym przykładzie w jaką pułapkę językową mogą wpaść tłumacze i jak konieczna jest rzetelna redakcja tekstu. Czasami trzeba nie tylko wiernie oddać fabułę książki, ale i zawarte w niej realia społeczne. Dobrze jednak, że prace H. Bienka wreszcie mogą dotrzeć do polskiego czytelnika i trzeba mieć nadzieję, że początkujące wydawnictwo jakim jest „Wokół nas” nabierze profesjonalnego doświadczenia.

Maria Szejma

Noty

EDYTA POŁCZYŃSKA, CECYLIA ZAŁUBSKA: *Bibliografia przekładów z literatury niemieckiej na język polski 1800-1990. T. II. 1919-1939*. Poznań 1994, 128 ss.

Od dawna w specjalistycznej literaturze odczuwało się brak kompleksowego opracowania bibliograficznego przekładów z literatury niemieckiej na język polski. Lukę tę znakomicie wypełnia pozycja pod redakcją Edyty Połczyńskiej i Cecylii Załubskiej. Ta pionierska praca przygotowana w Instytucie Filologii Germańskiej UAM w Poznaniu, ukazała się w serii

wydawnictw uniwersyteckich (seria Filologii Germańskiej nr 37) i zawiera wykaz przekładów z lat 1800-1990 w trzech tomach: I obejmuje lata 1800-1919, tom II dotyczy okresu 1919-1939 oraz tom III zawierać będzie przekłady z lat 1945-1990.

Każdy z tomów przygotowany został według stałego schematu obejmującego: przedmowę, wstęp o recepcji literatury niemieckojęzycznej w Polsce w danym okresie, część bibliograficzną oraz indeks tłumaczy. Część bibliograficzna zawiera wykaz autorów i przetłumaczonych dzieł, zestawienie polskich antologii oraz dzieł krytyczno-literackich i historyczno-literackich. Jako pierwszy wydany został tom II ze względu na – jak czytamy w przedmowie – duże zainteresowanie literaturą niemiecką pierwszej połowy XX w. oraz brak pełnego opracowania bibliograficznego przekładów tejże literatury na język polski.

Hasła osobowe ułożone są w porządku alfabetycznym i zawierają pełen zapis bibliograficzny, tzn. nazwisko i imię, względnie pseudonim autora oraz tytuł przekładu, a następnie imię i nazwisko tłumacza, imię i nazwisko autora wstępu, posłowie bądź komentarza, wreszcie miejsce, rok wydania, nazwę wydawnictwa oraz ilość stron. Końcowa informacja dotyczy tytułu oryginału (niekiedy zaznaczono jego brak). Przy antologiach i pracach zbiorowych podano odpowiednie odnośniki do części drugiej. W sumie część ta obejmuje 1013 pozycji poszczególnych autorów niemieckojęzycznych, począwszy od Abrahama a Sancta Clara (1644-1709), pisarza okresu kontrreformacji aż po Stefana Zweiga (1881-1943), pisarza austriackiego.

Z analizy zawartego w tym tomie materiału bibliograficznego wynika, że w pierwszych latach powojennych ukazało się stosunkowo niewiele przekładów literatury niemieckiej, na ogół była to raczej literatura rozrywkowa i przygodowa (utwory Karla Maya, Christopa Schmidta, Hannsa Heinza Ewersa) lub klasyka niemiecka (dzieła Clemensa Marii Brentano, Friedricha Hebbła, Johanna Wolfganga Goethego, Gottfrieda Kellera, Friedricha Schillera). W latach trzydziestych wzrosła liczba przekładów literatury trywialnej oraz utworów o charakterze religijnym. Nadal kontynuowano wydawanie klasyki niemieckiej i stopniowo wprowadzano dzieła nowych autorów, jak chociażby Hansa Fallady, Ernsta Glasera, Franza Kafki i in. Zaczęto też upowszechniać twórczość pisarzy emigracyjnych: Bertolta Brechta, Alfreda Döblina, Liona Feuchtwangera, Leonarda Franka, Egona Erwina Kisch, Thomasa i Heinricha Mannów, Ericha Marii Remarque'a, Arnolda Zweiga i Stefana Zweiga. Epika była właśnie tym gatunkiem literackim, który był najchętniej tłumaczony i wydawany w tym okresie. Sporo miejsca zajmowały zwłaszcza powieści biograficzne i historyczne.

Jeśli chodzi o lirykę niemiecką, to największą popularnością cieszyły się utwory Heinricha Heinego, a następnie Hugona v. Hofmannsthal, Rainera Marii Rilkego, Stefana Georgego, Richarda Dehmela, Detleva v. Liliencorna. Tłumaczono też chętnie romantyków: Clemensa Brentano, Adelberta Chamisso, Josepha v. Eichendorffa i E. T. A. Hoffmanna. W latach trzydziestych ukazywało się wiele przekładów i wznowień niemieckiej literatury współczesnej. Do pisarzy najczęściej tłumaczonych należeli wówczas: Jakob Wassermann (27 tytułów), Stefan Zweig, Bernhard Kellermann, Lion Feuchtwanger. Z bogatej twórczości Thomasa Manna najwcześnieniej pojawiły się przekłady jego nowel (wyjątek stanowi powieść *Królewska wysokość*, która została wydana już w 1920), a następnie jego powieści *Czarodziejska góra*, *Buddenbrookowie*, *Józef i jego bracia – historie Jakubowe*.

O tym, że również dramaty niemieckie docierały do polskiej publiczności można się przekonać przeglądając recenzje spektakli teatralnych okresu międzywojennego. Utwory dramatyczne rzadko bowiem ukazywały się w formie książkowej, na ogół były tłumaczone dla potrzeb teatru. Najlepszym źródłem informacji są w tym względzie krytyki Boya-Żeleńskiego i Jana Lorentowicza. Wystawiano przede wszystkim sztuki Gerharta Hauptmanna, Georga Büchnera, Franza Grillparzera, Heinricha Kleista, Friedricha Hebbła, Klabunda, Arthura Schnitzlera, Franka Wedekinda i in. Nie zabrakło też dramatów Goethego i Schillera.

Jak wynika z zestawienia antologii polskich w części drugiej (wymienionych jest 45 antologii), najwięcej nazwisk autorów niemieckojęzycznych (ok. 90) występuje w tomie VI *Wielkiej literatury*

powszechnej (Warszawa 1933). Ponadto zamieszczono w niej też takie utwory, jak: *Annolied*, *Dyl Sowizdrzał*, *Hildebrandslied*, *Nibelungenlied*. Twórczość autorów niemieckich została też zaprezentowana w takich antologiach, jak: Stefana Napierskiego *Liryka niemiecka* (1936) – ok. 30 nazwisk, *Poeci niemieccy* (1937) – ok. 20 nazwisk oraz *Poeta i świat* (1932), a także Tadeusza Newlin Wagnera *Skarb dusz* (1929) i Józefa Mirskiego *Strofy miłosne* (1939) zawierające m.in. wiersze Minnesängerów. W wielu zbiorach baśni i opowiadań wydanych w tym okresie spotkać można natomiast baśnie braci Grimm, np. w: *Czarodziejskie baśnie dla grzecznych dzieci* (1930), *Jaś i Malgosia i inne bajki* (1935), Elwiry Korotyńskiej *Dziesięć najpiękniejszych bajek* (1932), Artura Oppmana *Ulubione baśnie* (1931) etc.

Publikacja ta jest cenna przede wszystkim dla germanistów, dla osób zajmujących się badaniami nad recepcją literatury niemieckiej w Polsce, a także dla wszystkich tych, którzy są zainteresowani realizacją polsko-niemieckiej współpracy kulturalnej w sferze promocji literatury niemieckiej na polskim rynku księgarskim. Publikacja ta mówi wiele o polskiej polityce wydawniczej w omawianym okresie. Należało by więc obecnie na podstawie tej bibliografii dokonać krytycznej analizy pod kątem wyboru tłumaczonych dzieł i starać się w przyszłości przybliżyć czytelnikowi w Polsce najbardziej wartościowe dzieła literatury niemieckiej.

Maria Wagińska-Marzec

HANS RUDI VITT: *Hans Lipinsky-Gottersdorf. Nachlassverzeichnis, Bibliographie, Materialien*. Gebr. Maun Verlag, Berlin 1993, 120 ss.

Pozycja wydana w dwa lata po śmierci autora przez prof. dr Joachima J. Scholza, składa się z dwu równie cennych, acz różniących się zasadniczo części: formalnej, traktującej rzeczowo o spuściznie i dorobku autora oraz osobistej, w której na temat tegoż przytoczone są jego własne wypowiedzi, jak i wypowiedzi 19 ze współczesnych mu pisarzy. Tom uzupełnia zestawienie przekazanej przez rodzinę spuścizny po pisarzu oraz bibliografia.

We wstępie Joachim Scholz pisze o powstaniu archiwum literackiego Fundacji Dom Górnośląski, którego celem jest gromadzenie materiałów dotyczących pisarzy górnośląskich i ewentualne publikowanie informacji o zawartości zbiorów znajdujących się w jego posiadaniu. Tom poświęcony Hansowi Lipinsky'emu-Gottersdorfowi jest pierwszym z założonej serii, wydanym w rok po skompletowaniu materiałów o nim.

Dorobek literacki pisarza zestawiony został w pięciu działach, z których pierwszy, trzeci i czwarty – tyjące większych utworów prozą, artykułów, wykładów, wypowiedzi radiowych, not autobiograficznych – ułożone są w porządku chronologicznym, zgodnym z rokiem ukazania się dzieła. Dział drugi zawiera alfabetycznie opracowane manuskrypty z reguły nie opublikowanych opowiadań, dział piąty natomiast – listy, sześć segregatorów z wycinkami gazetowymi, związanymi z osobą i twórczością Lipinsky'ego, 130 tomów literackich antologii, dzieł zebranych, wypisów szkolnych i licznych pojedynczych numerów czasopism, zawierających utwory literackie pisarza bądź ich fragmenty, wreszcie jego 200 tomową podręczną bibliotekę, gromadzącą literaturę naukową na tematy *Schlesien* i *Preussische Militaria*. Informacje te, jak i wykaz listów pisanych do Lipinsky'ego przez 13 pisarzy stanowią treść pierwszego rozdziału omawianego opracowania.

Kolejny rozdział zawiera bibliograficzny wykaz dzieł Lipinsky'ego z uwzględnieniem wszystkich wydań wg następującego porządku: zestawienie 26 powieści i opowiadań autora; 3 pozycji, których był wydawcą lub współwydawcą; 65 opowiadań i felietonów publikowanych w dziełach zbiorowych, czasopismach i gazetach; artykułów publikowanych w dziełach zbiorowych i czasopismach; 77 recenzji (w tym o utworach polskich autorów, m.in. Bolesława Prusa, Władysława